

SPORDA ŞİDDETİN AKTÜEL ZEMİNİ: NEFRET SUÇLARI “YENİ KONSEPTLER VE YENİ YAPILANMALAR”*

Doç. Dr. Necati CERRAHOĞLU**

Özet

Şiddet, aile içinde başlayıp toplumsal yaşamın her karesinde görülebilen bir olgudur. Avrupa, 19. Yüzyıldan itibaren bireysel yaşam, kentleşme, medeniyet, hukuk ve insan hakları konusunda dünyanın takdirini kazanmış coğrafi bölgedir. 20 yy. son çeyreğinde Avrupa’da şiddet dikkat çekici boyuta ulaşmıştır. Araştırmanın amacı Avrupa toplumunda futbol aracılığıyla görülen şiddet hareketlerine karşı kurulan STK yapılanmalarının incelenmesidir. Kalabalıklarda yapılan taşkınlıkların fark edilemeyeceği, bir başka söylem ile yanlarına kar kalacağı yaklaşımı ile olaylar kaygı verici boyuta ulaştı. Avrupa Komisyonu konu ile ilgili tespitlerde bulundu

ve çözüm için raporlar kaleme aldı, kampanyalar aracılığı ile çeşitli fonları serbest bıraktı. Araştırma, literatür tarama yöntemi yanı sıra gözlem yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacının kendisi bizzat STK üst yöneticisi olarak Avrupa’da yapılanma toplantılarını Türkiye adına davet edilmiş, genel konseptlerin oluşturulmasında katkılar sunmuştur. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlarda; Avrupa’da entelektüel düzeyde STK’ların orijinal fikirler geliştirdikleri, klasik taraftarlık bakış açısından sıyrılarak geniş bir perspektiften bakarak, nefret suçlarına orijinal çözüm sundukları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Şiddet, Taraftar, STK, Nefret Suçu, Toplumsal Yaşam

* 15-16 Kasım 2019 tarihlerinde Ankara’da TİHEK tarafından düzenlenen Şiddet’in Önlenmesi Çalıştayı’nda sözlü olarak tebliğ edilmiştir.

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, necerrahoglu@comu.edu.tr

GİRİŞ

Toplumda şiddet her ortamda görülmekte, geçmişi ise insanlığın ilk zamanlarına kadar gitmektedir. “Spor gösterilerine, çağdaş kültürel, toplumsal, politik ve ekonomik anlamlar yüklenmesini, spor ve güç ilişkisi açısından olimpiyatlarda da açıkça görmekteyiz. Örneğin 1936 Berlin Olimpiyatları güçlü milliyetçi sembol ve ideolojiyi sergilerken, 1984 Los Angeles Olimpiyatları yeni pazar ekonomisi modelinin habercisi olarak nitelenir. Kellner’ın belirttiği gibi, gösteriler, medya kültürü aracılığıyla çağdaş toplumun temel değerlerini iletirken, spor da, kutlamalarıyla, ticarileşmesiyle ve medyadaki gösterileriyle hâkim değerlerin, ürünlerin ve birleşmelerin ittifakı içinde yer alarak, küreselleşme sürecinde salt siyasi değil, ekonomik güç ilişkilerinin de odak noktası haline gelmiştir “ (Bulgu, 2005). “Nefret Suçu” kavramı 20. Yüzyılın son çeyreğinde güncellik kazandı. Kişi veya gruplara karşı; ırk, din, mezhep, etnik köken, cinsiyet vb. gibi sebeplerden dolayı duyulan önyargının tetiklemeyle öteki şeklinde addedilenin maddi ve manevi varlıklarına karşı işlenen suçlara “nefret suçu” adı verilmektedir.

“Nüfusu çok farklı ülkelerden, etnik yapılardan, din ve mezheplerden gelen göçmenlerden oluşan ABD’de, nefret suçu tanımında temel olarak renk, ırk ve din farklılığı esas alınmıştır. Amerikalı üst kimliğini yaratmada, ABD’nin o dönemde en önemli problemi ülkedeki ırkçılık ve ayrımcılıktı. Bunun sonucu olarak ilk kanun çalışmasında bugün nefret suçlarında önemli bir yer tutan cinsel yönelim, bedensel engel, din vs durumlar göz önüne alınmamış, sadece ırk tanımı esas alınmıştır. Nefret suçları daha sonra 1990’lı yıllardan itibaren Avrupa’da tartışılmaya başlandı. Avrupa mevzuat çalışmalarında ve tartışmalarda, cinsiyet ve cinsel yönelim temelinde gerçekleştirilen saldırılar da nefret suçu kapsamına alındı. Geline son aşamada artık Avrupa’da 2001 yılından bu yana nefret suçları “siyasi motifli suç” olarak kabul edilmektedir. Amerika’da 1 Ekim 2007’den itibaren yeni Irk ve Din Nefreti Yasası yürürlüğe girdi. Bu yasa ile birlikte ‘nefret’ kavramı artık bağımsız ve apayrı bir ağır suç haline geldi. Daha önce ‘Nefret’ kavramı normal bir suçu ağırlaştırıcı bir faktör olarak kabul edilirdi. Örneğin saldırıda saldırının sadece mağdurun, dini veya ırkından dolayı yaptığının kanıtlanırsa, saldırı ırkçı saldırı kabul edilir, bu durumda normalinde verilecek cezadan daha fazla bir cezayı tayin edilirdi. Yeni düzenlemede ise nefret içerikli suçların suç doğrudan kişiye karşı duyulan nefretten dolayı işlenmişse, doğrudan nefret suçu olarak kabul edilip cezası nefret yasası kapsamında hükmedilmektedir” (Gürler, 2010).

Gürler (2010) nefret suçları üzerine yaptığı çalışmasında, mağdurlarda meydana gelen olumsuzlukları maddeler olarak genel anlamda tespit etmiştir;

1. Toplumsal ilişkilerde zayıflık,
2. Öfke ağırlıklı yoğun duygular depresyon,
3. Öğrenme sorunları,
4. Mesleki bütünlük ve benlik duygusunu zedelenmesi,
5. Kişinin kendine yönelik kuşkusunu artması,
6. Paranoyaya ve kafa karışıklığı,
7. Güven duygusunu yitirilmesi,
8. Mağdur kendisini yalıtması,
9. Huzursuzluk,
10. Korku,
11. Utanç,
12. Öfke,
13. Endişe.

Söz konusu tespitler toplumsal yaşamda birlikte yaşama olgusunu sakatlayan, ortak bir toplum ve ülkü etrafında birleşmeye zarar veren aynı zamanda konusu suç olan davranışlardır.

Avrupa Güvenliği İşbirliği Teşkilatının 2007 yılı raporu. Rapora göre, kuruluşa üye 56 ülkenin sadece 15'i şiddet içeren ve şiddeti teşvik eden nefret suçlarıyla etkili biçimde mücadele ediyor. Diğer üye ülkelerde nefret suçları ceza kapsamına girmesine rağmen, nefret söylemine bağlı suçlarda artış olduğu göze çarpıyor. Buna rağmen açılan dava sayısı artmıyor, savcıların gereken takibatı yapmadığı görülüyor. AGİT, üye ülkelerde nefret suçlarının önlenmesi konusunda üç noktaya dikkat çekiyor. Birincisi, nefret suçlarının izlenmesi için devlet bünyesinde gerekli birimlerin oluşturulması, var olan birimlerin güçlendirilmesi ve kamuoyuna bu konuda raporlar sunulması. İkincisi, nefret suçlarının en ağır cezalarla yargılanması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması; var olan yasaların gerektiği biçimde kullanılması. Üçün-

cüsü, medya kanalı ile işlenen suçların, hedef göstermelerin mutlaka cezalandırılması; yasal süreç hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi.

Şiddet: “Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır. Dünya genelinde toplumsal yaşamda uygulanan şiddet tipine göre sınıflamalar incelendiğinde;

1. Fiziksel şiddet
2. Cinsel şiddet
3. Duygusal şiddet
4. Ekonomik şiddet
5. Siber şiddet

Temel başlıklar olduğu” görülmektedir (Polat, 2016). Aile içinde başlayan şiddet, okul, kulüp, dernek, iş yeri, stadyum vb. gibi yaşamın her alanında ve her karesinde istisnasız olarak görülmektedir. Spor müsabakalarında; soyunma odalarında, koridorlarda, sahalarda, tribünlerde, stadyumlar civarında ise daha yoğun olduğu, şiddet olgusunu ortalamaların üzerinde uyguladığı, bunun sebebi de kontrollerin nispeten daha zayıf olduğuna inandıkları ortamlarda daha cesaretle başvurdukları gözlemlenmektedir. Sportif müsabakalarda rekabetin yüksek olduğu dikkate alındığında hem sporcular hem de onları takip eden izleyicilerin daha agresif oldukları ve şiddet potansiyellerinde artış olduğu açıktır.

Dünyada sporda ırkçı davranış ve nefret söylemi söylem sergilenen birçok örnek bulunmaktadır. Türkiye’de futbolda ırkçı söylem yoktur denilse de, son zamanlar incelendiğinde; Fenerbahçeli Emre Belözoğlu’nun, Trabzonsporlu Didier Zokora’ya “fucking nigger” şeklindeki ithamı yargısal anlamda cezalandırılan ilk nefret suçu olarak kayıtlara girmiştir. Daha sonra 2013 yılında FB-GS derbi sonrası Galatasaraylı Didier Drogba, sosyal medya hesabından şu şekilde bir paylaşımda bulunmuştur (Hürriyet, 2013):

“Bana maymun diyorsunuz ama 2008’de Chelsea, Fenerbahçe’yi yendiğinde ağlıyordunuz... Bana maymun diyorsunuz ama geçen sene ben Şampiyonlar Ligi’ni kazanırken ekranlarınızın önünde sevinçten zıplıyordunuz... Bana maymun di-

yorsunuz ama Galatasaray'la şampiyonluk yaşadığımızda deliye döndünüz... Ve en kötüsü; bana maymun diyorsunuz ama dün benim 'maymun' kardeşimin attığı iki golde sevinçten zıpladığınızı unutuyorsunuz... Ve kendinize gerçek taraftar diyorsunuz, öyle mi?"

“Taraftarlık menfaatler söz konusu olduğunda kimi zaman insani değerlerin dâhi geri plana itilebildiği düzeye ulaşabilmektedir. Fanatizmin terörizme dönüştüğü ve militanlığın sahne aldığı noktalarda, taraftarların çevreye saçtığı zararlar tarihe çok acı bir şekilde kazınabilmektedirler (Çalışkan vd., 2018).

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YAPISAL KARARLARI

Spor modern anlamda 1896 yılında düzenlenen ilk modern olimpiyatlar ile başlatıldı. Sporun yapılanmasının temelinde de; “**Amatörlük**”, “**Centilmenlik**”, “**Rakibe Saygı**”, “**Gönüllülük**” ve “**Kamu Yararı**” vardı. 1990’lı yıllardan itibaren Spor ve özelinde Futbol ticarileşme (*Kommerzialisierung*) aracılığı ile yapısal değişikliklere uğradı. Spor ve Ekonomi birlikteliğine izin verilmeye başlanmasıyla birlikte spora çok büyük oranda özel sektör yatırımları girdi, sporun yapısı radikal olarak değişti.

1996 yılında Avrupa Adalet Divanında karara bağlanan BOSMAN Davası, spor-da liberal devrim olarak isimlendirildi. Karar sonrasında futbolcular kulüplere olan bağımlılıktan kurtularak SERBES Dolaşım hakkı kazandılar. Bu karar ile birlikte sporcular ekonomik anlamda büyük kazanç sağlarken, kulüpler ters orantılı olarak büyük kayıplar yaşadılar. Ancak futbol kulüplerinin rekabete devam ettikleri gözlemlendi. Bütçelerinde olmayan paraları harcamaya devam etmeleri, başta federasyonlar olmak üzere kamu otoritelerini tedirgin etti. Avrupa Futbol Federasyonları Birliği UEFA konuya çözüm getirmek için 2009 yılında Finansal Fair Play (FFP) kriterlerini uygulamaya koydu. Alınan kararları ihlal eden kulüplere çeşitli yaptırımlar getirildi.

Avrupa’da sporcuların çalışma şartlarını yeniden tanımlayan ve düzenleyen çerçeve kararları da Avrupa Komisyonunun yayınladığı yeni yol haritası olan Beyaz Kitap isimli raporda belirtilmiştir. 2007 yılında yayınlanan Beyaz Kitap alanında temel bir eser olarak değer ifade etmekte, rapor içeriğinde Spor bağlamında Avrupa toplumunda ortaya çıkan yeni tehdit ve zorlukları maddeler halinde sıralamıştır (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007D-C0391&from=EN>).

1. Ticari Baskı,
2. Genç oyuncuların suiistimali,
3. Doping,
4. Irkçılık,
5. Şiddet,
6. Yolsuzluk,
7. Kara para aklaması.

Avrupa sporunda artış trendi sergileyen şiddet olayları AB kurumlarının da harekete geçirdi. Sportif müsabakaların sadece oyun olmadığı, aynı zamanda farklı etnik kültürlerin birleştiği, aralarında çeşitliliğin sergilendiği platform olarak görülmesi gerektiği vurgulandı. AB karar vericileri UEFA yetkilileri ile birlikte 2007 yılından itibaren başlayan sıkı ilişkiler geliştirdi. Bilhassa futbolda görülen şiddeti önlemek için yeni bir yaklaşım oluşturdu. Bu stratejide öncelikli AB üye ülkelerin;

1. Spor Bakanlığı Temsilcileri
2. Federasyon Yöneticileri
3. Emniyet Görevlileri
4. Spor Kulüpleri
5. Taraftar Dernekleri

Brüksel'de toplanarak süreci değerlendirdi. Holiganların spor ile alakalarının olmadığı ve spora büyük zarar verdikleri, bunların hiçbir kulübü temsil etmedikleri

noktasında mutabakata varıldı. Ortada mücadele edilmesi gereken ciddi sorun bulunduğu bunun ilk adımının karar verici idareciler arasında Güç birliği yapılmasını gerektirdiği, daha sonra da güvenlik ve istihbarat birimlerinin eşgüdümünü esas olmasına vurgu yapıldı. Ancak nihayetinde spor kamuoyunun çok güçlü diyalog ve yapıcı iş birliğinin kaçınılmaz olduğu, Holiganlara seyahat yasağı başta olmak üzere tedbirlerin gecikmeksizin alınması gerektiği öngörülmektedir. 27 Avrupa ülkesinin sporda şiddeti önlemek amacı ile ortak bir Polis birliği kurulması da tartışmaya açıldı. Güvenlik önlemleri bağlamında alınan tedbirlerin yanı sıra asıl mücadelenin eğitim alanında yapılması gerektiği fikrinde mutabık kalan AB Komisyonu Avrupa Futbol Federasyonları Birliği UEFA ile daha yakın iş birliğinin geliştirilmesi kararı alındı. Bu karar aynı zamanda AB'nin belirlediği hedeflere yönelik daha önceden kendiliğinden kurulmuş entelektüel STK'lar ile iş birliği yapmak anlamına geliyordu. AB'nin sorunlu alanlara çözüm geliştirmek anlamında temel hareket tarzı; konunun paydaşları ile sorunu masaya yatırmak ve başta eğitim olmak üzere taraflar ile birlikte çalışmaktır. Bu bağlamda kamu otoriteleri ve yerel yönetimler yanı sıra futbol kulüpleri ve taraftar yapılanmaları ile çeşitli platformlarda ortak değerlendirmeler ve çalışmalar yapıldı.

Avrupa'nın üst düzeyde futbol liglerinde, milli takımlar düzeyinde turnuvalarda ve şampiyonalarda medyaya intikal eden skandal düzeyinde gelişmeler listesine odaklanıldığında; yaşananlar sadece Aysbergin görünen yüzünü yansıtmaktadır. Alt liglerde ve amatör düzeyde yaşanan ırkçı olayları öngörmek hiç de zor değildir. Dünyanın yakından takip ettiği ve kamuoyu önünde tanınan ve bilinen kulüpler ve futbolcuların maruz kaldığı ırkçı hareketler kronolojisi çıkartıldı (Cerrahoğlu, 2016);

- 1971 yılında Rangers Celtic müsabakasında Hristiyan mezhepleri arası gerginlikten (Katoliklerle Protestanlar) dolayı kavgada 66 kişi taraftar öldürüldü.
- 1985'te Bradford kentinde futbol maçı sonrasında yangında 56 kişi yaşamını kaybetti.
- 1985 yılında Belçika'nın başkenti Brüksel'in Heysel Stadında yapılan şampiyonlar ligi müsabakasında (Liverpool Juventus) 39 taraftar sıkışarak can verdi.

- 1989 yılında Liverpool’da maç esnasındaki kargaşada 100 kişiden fazla taraftar öldü.
- 1971 yılında Türkiye’de ilk kez çok büyük çaplı trajedi yaşandı, sakinleşmesi de günler aldı. Resmi maçta (Kayserispor Sivasspor) çıkan kavgada 44 kişi hayatını kaybetti.
- 1993 yılında Almanya Türkiye arasında resmi maçta Alman taraftarlar Berlin’de Türklerin yaşadığı ve Türklerle adı özdeşleşmiş “Kreuzberg” için yakılmalı dedi.
- 1994 yılında İspanyol Sporting Gijon taraftarları, Nijeryalı Rashidi Yekini’yi sözleşme imzası sonra stadyumlarının duvarlarında “kırmızı ve beyaz evet, siyah hayır” yazdı.
- 1995 yılında Budapeşte’de Ferencvaros Ajax maçında Ajax’ın siyahi oyuncusuna karşı ırkçılık yapıldığı için Hollanda Futbol Federasyonu protestoda bulundu.
- 1996 yılında Fransa’da Marie Le Pen, etnik azınlık kökenli Fransız oyuncuların milli marşı söylememesi gerektiğini çünkü ülkeyi temsil etmeye “layık olmadıklarını” söyledi,
- 1998 yılında Avusturyalılar İsrail ile resmi maç boyunca antisemitik sloganlar attılar.
- 1999 yılında İngiliz futbolcu Kevin Campbell Trabzonspor’a transfer oldu. Kulübün aldığı başarısız skor sonrasında başkan “Kulübe bir yamyam almışız” dedi.
- 2000 yılında İtalya’da ünlü futbolcu Emile Heskey’de ırkçı taciz yapıldı.
- 2001 yılında Romen Rapid Bucharest Dinamo maçında Dinamo taraftarları ayrımcı ve tehdit mesajlarını taşıyan büyük bir pankartı “More Tigane” (Çingenelere Ölüm) açtılar.
- 2001 yılında Çek Cumhuriyeti’nde Bayern Münih Sparta Prag maçında Samuel Kuffour ve Pablo Thiam’e Prag taraftarlarının maymun tezahüratlarında bulundular.

- 2001 yılında Portekiz’de Boavista taraftarları Emile Heskey’e Irkçı tacizlerde bulundu.
- 2002 yılında UEFA kulüp müsabakaları sırasındaki bir dizi maçta, oyuncuların ırkçı suiistimal olaylarına tanık olmak zorunda kaldılar.
- 2004 yılında EURO’da Slovakya ile İngiltere, kitlesel ırkçı ilahilere maruz kaldı.

Kronolojiden de görüleceği üzere gelişmeler tehlike arz etmektedir. Listeye yeni ilaveler de söz konusudur. 2018 yılında Mesut Özil Londra’da Recep Tayyip Erdoğan ile fotoğraf çektirmesi Almanya’da kitlesel ırkçı saldırılara maruz kaldı. Dünya Kupası sonrasında da devam eden ırkçı söylemlere DFB’nin de tepkisiz kalması üzerine Özil Alman Milli takımını boykot ettiğini açıkladı.

AB - UEFA İŞBİRLİĞİ

2001 yılında UEFA, çalışmalarının finansal desteği ile Avrupa’daki Irkçılığa Karşı Futbol (FARE) ağı ile bir ortaklığa başladı. Ağustos 2001 tarihinde FARE organizasyonuna 1 milyon İsviçre Frangı bağışlandı ve Londra’daki “Irkçılığa Karşı Birleş” konferansına yardım etmek için 400.000 İsviçre Frangı daha katkıda bulundu. Ekim 2002’de UEFA Başkanı Lennart Johansson tüm Avrupa futbol ailesine, kulüp düzeyinde eylemi teşvik etmek için 10 aşamalı bir eylem planı yayınlayan ortak bir mektup gönderdi. UEFA, üye derneklerini Kasım 2002’de UEFA İcra Komitesi tarafından onaylanan yeni bir mali yardım programı ile ulusal düzeyde ırkçılık karşıtı eylemlerde bulunmaya desteklemektedir” (Dembowski, 2010).

5 Mart 2003 tarihinde Chelsea FC’de Londra. “Irkçılığa Karşı Birleş” konferansını düzenlemek adına Avrupa futbol federasyonuna bağlı 56 temsilci bir araya getirildi; fikir ve bilgi alışverişinde bulunuldu ve sorunlara cevap aranıldı. FARE ve UEFA Futbol Birliği ile yakın bir iş birliğine gitti. Bu İyi Uygulama Rehberi, konferansın pratik bir sonucu olarak somut çıktı üretildi. Problemler alanda değişim sağlama niyetleri fark yaratmak için etkili bir şekilde kullanacağı deklere edildi. Kalıcı değişim ancak ortaklık ruhu içinde gerçekleştirilen yerel ve ulusal gerçekleri yansıtan planlı ve istikrarlı çalışmalar ile sağlanacağına vurgu yapıldı. Ortaya çıkan sorunların bir kısmı göz önüne alındığında seyahat etmek zor olsa da futbolu önemseyen ve birleş-

me potansiyeline inanan gerçeklerle yüzleşmeye hazırlıklı olanlar ile yol alınabileceği, STK'ların sorumluluk alması gereği hatırlatıldı (Cerrahoğlu, 2016).

“İrkçılığa Karşı Birleş” başlığıyla UEFA FARE iş birliğinde futbol kulüpleri için el kitabı olarak zengin içerikli eğitim materyali geliştirildi. Her Futbol Kulübünün kendisine özgü bir geçmişi, geleneği ve özel bir toplumsal kitlesi olduğu dikkate alındı. İrkçılığa karşı mücadelede en etkili yöntem; kulübün kendisine özel bir kimlerinden hareketle geliştireceği konseptle bu tür sorunlar yaşanan kesimlerde, bölgelerde kampanyalar düzenlemek olduğu fikrinde mutabık kalındı. Her kulübün sorunu farklıdır. Bu nedenle çözümlerde ihtiyaçlara göre şekillendirilmelidir. Aşağıda ırkçılığa karşı mücadelede etkili olabilecek bazı temel ilkeler ve öneriler sıralanmıştır (https://www.uefa.com/insideuefa/socialresponsibility/news/newsid=39661.html?redirectFromOrg=true)

- a) Sorunu Anlatmak,
- b) Hedefler Hakkında Net Olmak,
- c) Eylem Planı Yazmak,
- d) Temiz Bir Kimlik Geliştirmek,
- e) İzleme ve Raporlama,
- f) Ortaklıklar,
- g) Taraftar Kültürü,
- h) Simgelerimizi Kullanın,
- i) Medya Faaliyetleri,
- j) Yeni Deneyimlerden Yararlanma.

UEFA FARE iş birliğinde “İrkçılığa Karşı Birleş” başlığıyla geliştirilmiş en etkili eğitim materyali Türkiye’de ilk kez FATAB genel başkanı ve “Şimdi Hareket Zamanı” isimli AB Projesi yürütücülüğünde Necati Cerrahoğlu tarafından Türkçeye tercüme edildi. Futbol Kulüplerinde “İrkçilik ve Ayrımcılık” el kitabı eğitim materyalinde en önemli bölüm ise “On Nokta Planı” isimli bölümdür (Cerrahoğlu, 2016). Buradaki ana başlıklar;

1. **About this guide** (Bu rehber hakkında)
2. **What is racism?** (İrkçilik nedir?)
3. **Tackling all forms of racism and discrimination** (Ayrımcılıkla mücadele)
4. **Dealing with homophobia and sexism** (Cinsel istismar)
5. **Running a club-specific campaign-Ground rules for action** (Takımlar temel konular)
6. **Setting up working groups** (Çalışma planlarının oluşturulması)
7. **Education through symbolic activities** (Örnek figürler yoluyla eğitim faaliyetleri)
8. **Anti-racism days** (İrkçilik karşıtı organizasyonlar ve özel günler)
9. **Using players and managers/coaches** (Futbolcu, teknik ekiplerin görevlendirilmesi)
10. **Activities in school** (Eğitim kurumlarında aktiviteler)
11. **FARE action weeks** (FARE faaliyet programlaması),
12. **Keeping the flag flying** (Açık ve Net Fikir Beyanı)
13. **Working with fans** (Taraftarlarla İşbirliği)
14. **Dealing with far-right fans** (İrkçilik yanlısı seyirciler ve taraftarlarla iletişim)
15. **Stewarding and policing** (Güvenlik önlemleri; kolluk kuvvetlerinin yaklaşımı)
16. **Working with ethnic minority communities** (Etnik gruplarla birlikte çalışma)
17. **Ethnic minorities as fans** (Etnik gruplara bağlı azınlıklar)
18. **Increasing opportunities for ethnic minorities** (Etnik gruplara daha fazla imkân tanımak)
19. **Using the media** (Medyanın organlarının etkili kullanılması)
20. **The partnership between UEFA and FARE** (UEFA ve FARE'nin iş birliği)
21. (https://ru.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefa/UEFAMedia/258797_DOWNLOAD.pdf)

- Uluslararası oyuncu sendikaları federasyonu olan FIFPro, ırkçılıkla mücadelede aktif hale geldi ve dünya çapında ırkçılık karşıtı projelere destek veriyor.
- Macar futbol liglerinde Etik Kurul, kulüplere, ırkçı olayların meydana gelmesi halinde kalabalığın konuşmacı tarafından ele alınması için yüksek itibarlı ve popüler bir kişiyi (örneğin, kulübün eski bir üst oyuncusu) davet etmelerini tavsiye etti.
- Irk ve futbol alanında aktif olan çoğu STK, yerel okullar için kaynak materyaller üretmektedir. Kulüpler bu kaynakları destekleyebilir veya kendi materyallerini üretmek için eğitim yetkilileri ile birlikte çalışabilir. Hepsi, genç insanlara erişilebilir bir şekilde bir mesaj iletmek için videolar, DVD'ler veya CD-ROM'lar aracılığıyla oyunun çekiciliğinden yararlanıyor.
- İngiltere, Almanya, Norveç ve İskoçya'da okullarda düzenli yarışmalar yapılmaktadır.
- Schalker Fan Girişimi bir projenin parçası olarak "Dem Ball" isimli projeyi Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya bölgesindeki okullarda yaygın olarak kullanılmak için yenilikçi bir CD-ROM üretti.

- İngiltere, Norveç ve İskoçya'daki "İrkçılığa Kırmızı Kart Göster" kampanyaları, okullarda yarışmalar ve sınıflarda eğitim programları geliştirmek için videolar vb. gibi kaynakları etkili kullandı.

Gamalı haç gibi en belirgin semboller yasadışı olacaktır, ancak yasallığı ne olursa olsun, UEFA on nokta planı kulüplerden bu tür sembolere karşı tetikte olmalarını ister. Yasaklı afiş ve flama gibi materyallere Kulüplerin el koyma hakkı vardır. Noe Nazi sembollerin müsabakalara getirilmesi ve sergilenmesi sorununa karşı diyalog ve ikna yöntemi kullanılması ana felsefedir. Bunun için bu tür gruplar ile iletişim kanalı kurmak yararlı olacaktır.

Neo-Nazi and Racist Symbols:

The Swastika was the official emblem of the National Socialist Party of Germany, NSDAP. Used in numerous variations.

AVRUPA'DA ÖNCÜ ENTELEKTÜEL STK'LAR

1. Almanya Das Bündnis Aktiver Fußball-Fans – BAFF:

Alman Ulusal Aktif Futbol Taraftarları isimli STK, 1993'de Hitler'in doğum günü anısına düzenlenen futbol maçını engellemek için toplanan guruplardan doğdu. Bu entelektüel düşünce ile yapılanlar sonrasında gönüllülük esasına göre yapılarak çeşitli kampanyalar aracılığıyla Alman tepe yöneticilerine ulaşmış, kendilerini ifade etmişlerdir.

- 2004'de Almanya Cumhurbaşkanı **Johannes Rau** ile temas,
- 2005 Temmuz ayında İçişleri bakanı Otto Schily'ye ziyaret,
- 2005 Eylül ayında BAFF'ın "PROFans" projesinin sunumu,
- Stadionwelt dergisi ile Alman Futbol Kulüpler Birliği (DFL) birlikteliği,
- BAFF Avrupa'da benzer kampanyalara ve çeşitli internet faaliyetlerine destek verdi,
- Video-Aksiyonu "*Show Racism the Red Card*" projeleri organizasyonu gerçekleştirdi.

(https://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCndnis_Aktiver_Fu%C3%9Fball-fans)

2. Avusturya Fair Play e. V.:

En eski kuruluş yılına ait bir STK'dır ve öncü rol oynamıştır. FARE üst çatı yapının kurulması kararı da bu STK'nın 2001 yılında Viyana'ya yapılan toplantıda

karara bağlanmıştır. Sloganı; “Birçok Renk Bir Oyun” (Viele Farben Ein Spiel) olan STK'nın projeleri halen Avusturya Futbol Federasyonu tarafından uygulamaya konulmuştur (<https://www.oefbl.at/oefbl/csr/projekte-archiv/ein-ball-fuer-jedes-kind>)

- Fair Play (Adil Oyun)
- Gemeinsam Augenlicht retten (Birlikte Görüşünüzü Teyid edin)
- Ein Ball für jedes Kind (Her Çocuğa Bir Top)
- Welle gegen Gewalt (Şiddete Karşı Dalga)
- Fußball gegen Hunger (Açlışa Karşı Futbol)
- Bundesliga Art Challenge (Ulusal Futbol Ligi Sanat Yarışması)

3. Çatı Yapılanma Football Against Racism in Europe (FARE)

FARE futbolun kapsayıcı gücü aracılığıyla ayrımcılığa karşı koyma taahhüdü, dünyanın en popüler sporu olan futbol oyununun hepimize ait olduğu ve sosyal uyumu teşvik edebileceği ilkesine dayanıyor. Irkçılık, aşırı sağ milliyetçilik, cinsiyetçilik, trans ve homofobi ve engellilere karşı dışlamak da dâhil olmak üzere her türlü ayrımcılığa karşı mücadele eder. Ağın gücü, taraftarları, taraftar grupları, STK'lar ve amatör kulüpler ve taban grupları gibi, uzmanlıklarına katkıda bulunan ve futbolda ayrımcılığı geçmişte bırakan bir şey yapmak için yürüttükleri bir çabayla hareket eden üyelerinin çeşitliliğinde yatmaktadır. FARE yaklaşık 40 Avrupa ülkesinde 150'den fazla üyesi olan uluslararası bir organizasyon haline gelmek için sayıca artmıştır. Daha birçok grup ve aktivist, yıl boyunca FARE'nin faaliyetlerine, kampanyalarına ve etkinliklerine katılır. Dünya genelinde futbolda ayrımcılığa karşı en büyük girişim olan 1500'den fazla etkinliği olan yıllık *Futbol Halkı* eylem haftaları boyunca FARE, etki alanını Avrupa dışındaki ülkelere genişletmeyi başar-

dı. 45'ten fazla Avrupa dışı ülke ile aynı zamanda ABD, Güney Afrika, Saint Lucia ve Brezilya'daki aktivistlerle de çalışıyor.

FARE ne yapar?

Ücret, marjinalleşmiş ve haklarından mahrum edilmiş grupların sosyal içermesini ilerletmek ve politika yapıcıları, kilit oyuncularını ve yönetim organlarını ayrımcılık karşıtı harekete dâhil etmek için oyunun her kademesinde çalışır.

- Tüm futbol seviyelerinde ayrımcılığa meydan okur,
- Futbolu toplumsal ayrımcılığın üstesinden gelmek için bir araç olarak kullanır.
- Ağları ve uluslararası iyi uygulama alışverişini destekler.
- Ayrımcılığa uğramış grupların kapasitesini geliştirmek için çalışmalar yürütür.
- Futbolda ayrımcılıkla mücadele edenlere ses verir.

FARE, uzmanlık alanını ayrımcılıkla mücadele ve sosyal içermeyi destekleme konusunda tavsiye ve destek sağlamak için kullanır ve aşağıda maddeler halinde belirtilen konuları içeren girişimleri düzenli olarak organize eder ve destekler:

- Uluslararası etkinliklere ve konferanslara ev sahipliği yapmak.
- En iyi uygulama rehberlerini ve eğitim materyallerini üretmek.
- *Football People* aktivitelerde pan-Avrupa ve uluslararası kampanyalar düzenler.
- Uluslararası futbol yarışmalarında etkinlik sunmak.
- Eşleşmeleri izleme ve ayrımcılığı rapor etmek.

(<https://FAREnet.org/about-FARE/german/>)

En popüler spor dalı futbolun temel problemi olan ırkçılığa karşı mücadele hedefi ile Avrupa'nın farklı kesimlerinden bu konuya hassasiyet duyan taraftarlar ve diğer paydaşlar Şubat-1999 tarihinde Viyana'da düzenlenen konferansa katıldı. **Football Against Racism in Europe (FARE)** adı altında faaliyet yürüten bu STK grubu, **“Dünyada herkes en güzel oyun olan futbolu hiçbir korku ve endişe içerisinde olmadan oynama, izleme, konuşma, kritik etme hakkı ve özgürlüğü vardır”** sloganı ile örgütlendi. Stadyumlarda, maçlarda, soyunma odalarında, antrenman sahalarında, bürolarda, sınıflarda; Taraftarlardan, Oyunculardan, Antrenörlerden, yöneticilerden ya da eğitimcilerden gelebilecek **“yabancı düşmanlığı”, “aşağılayıcı tavırlar”** ve **“dışlayıcı yaklaşımların”** her türüsüne karşı mücadele edilmesi gereği ile yapılandı (Cerrahoğlu, 2006).

Türkiye’de Taraftar Gurupları ve Okullarda İrkçılık Etkinlikleri:

UEFA'nın geliştirdiği ve Avrupa'nın Futbol Kulüpleri, Taraftar Gurupları ve STK'ların ırkçılıkla mücadelede geliştirdikleri ve uyguladıkları eğitim programlarına Türkiye’de rastlamak pek olası değildir. ÇARŞI Gurubu, Tüm Futbol Taraftarlar Federasyonu (TFTF), Futbolda Aktif Taraftarlar Birliği (FATAB) ve 2012 yılından sonra kurulan TarafDer ve dışında aktif olan STK gündemde değildir. Anılan STK'lar kendi konseptlerinde ve mütevazı şartlarda etkinlikler düzenleyerek ırkçılık konularında çalışmaktadırlar. FATAB, 2010 yılında “İrkçilik konulu Şimdi Hareket Zamanı» isimli bir AB Projesi gerçekleştirmiştir.

FATAB ve TFTF, FSE ile Türkiye’de bazı ortak etkinliklerde bulundular (FSE'nin 2013 İstanbul Taraftar Kongresi). Ayrıca Trakya Üniversiteler Birliği ile koordinasyon içerisinde 21-22 Mart 2016'da **Uluslararası Sporda Nefret Suçları Sempozyum** düzenlemiştir (<http://online.anyflip.com/flvu/nazh/mobile/index.html>). THD de İzmir ve İstanbul'da FSE ile ortak atölye çalışmaları gerçekleştirdi.

Avrupa okullarında yapılmış ve yapılmakta olan kampanyalar ve etkinliklerin benzeri Türkiye’de henüz yapılmamıştır. Aslında Futbol Taraftarlığı anlamında STK kültürü henüz geliştiği söylenemez. Türkiye’de taraftarlık anlayışı sadece mensubu olduğu takımın kazanmasına odaklı bir anlayış hâkim olup, henüz sosyal olaylara odaklanılacak bilinç geliştiği iddia edilemez.

Ortaöğretim kurumlarında bağımsız projeler yürütmek ve STK’lar ile birlikte çalışmak kültürü de henüz yaygınlık kazanmamıştır. Okulların bağlı bulunduğu Milli Eğitim Bakanlığı da merkezi bir pozisyonda olup, izin alarak etkinlik yapmak gerekir ki, sıkı kurallara bağlılık söz konusudur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

AB ve UEFA tavsiyeleri incelendiğinde, “**sorunlu bölgeden çözüme ulaşılması**” gibi yöntem önerildiği görülür. Spor Kulüpleri ve Taraftar Dernekleri ve Guruplarını paydaş olarak görmüş, çeşitli eğitim programları ile başarılı kampanyalar ve projeler yapılmıştır.

UEFA ve AB’nin araştırma konusunda tavsiye ettiği alanlarda Türkiye genelinde etkili kampanyalar ve projelerden söz edilemez. Sınırlı sayıda STK’ların bireysel girişimleri söz konusu olup, kamu otoriteleri tarafından desteklenen çalışmalara henüz geçilememiştir. STK’lar aracılığı ile yapılabilecek etkinlikler Avrupa örneklerinde olduğu gibi genişletilerek okullara taşınabilmelidir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliğine gidilip tabana yayılabilecek çalışmalar için halen zaman vardır. Türkiye’de sporun lokomotif konumunda olan Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor gibi kulüpler ticari amaçlı olarak ilkokul yaşındaki çocuklara ulaşan organizasyonlara sahip oldukları halde şiddet ve nefret suçları konularında kampanya veya etkinlikleri henüz medyaya yansımış değildir.

Türkiye’de sporu yönetenler ve TFF, UEFA’nın geliştirdiği On Nokta Planı kapsamında tavsiyelerin yapılandırılması için ne taraftar dernekleri ve ne ticari gelir elde ettikleri futbol altyapılarında ne de okullarda programları yoktur. Konunun önemi ve değeri anlaşılabilmiş değildir. Türkiye UEFA’nın 2014 yılı Fair Play değerlendirmelerinde listenin 42. Sırasında bulunması, konuya odaklanılmasına işaret etmektedir. Futbol taraftarlarının karıştığı olaylar bağlamında Türk taraftarların UEFA Avrupa istatistiklerinde riskli bir sicili olduğu için şiddet konuları başta olmak üzere ivedi eğitim politikalarına odaklanılmasında fayda görülmektedir.

Nefret Suçlarının kökeninde diğere isteyerek zarar vermek kastıyla şiddet uygulamak isteği vardır. Şiddet ile mücadelede kamu otoritelerinin ilk başvurduğu güvenlik tedbirleridir. Unutulmamalıdır ki “**spor, futbol kendisi şiddet üretmez**” gösterinin aktörleri katılımcılar (oyuncu, taraftar, antrenör vb. paydaşlar) kendi içlerinde barındırdıkları şiddeti uygun ortamlarda açığa çıkartırlar. Aslında futbol kamu otoritelerine katkı sunmaktadır. Bir başka söylem ile toplumda var olan şiddetin boyutu hakkında yönetimlere fikir sunması, ikaz etmesi değer ifade eder. Bireyler varlığını gizledikleri şiddeti tedavi ettirmeleri gerekmesine rağmen bunu yapmaz, kendilerini gizleyebileceklerini düşündüklerinde şiddete ve vandalizme temayül ederler.

Türkiye’de Şiddet ve Nefret Suçları ile mücadeleyi kendine hedef belirlemiş sınırlı sayıdaki STK’lar desteklenmeli diğer STK’lar cesaretlendirilmeli, STK’ların okullar ile birlikteliğine özendirilmeler yapılmalıdır. Türkiye’de sporun okullar üzerinden yapılandığı da dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı ile kampanyalar ve projeler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bulgu, Nefise (2005): Sporda Şiddet ve Alt – Kültür, Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences, 16 (4), 229-250.
- Cerrahoğlu, Necati, (2006) Can Football Fan Associations Be Describ As NGO's?. The Interaction Between NGO's Private Sektor and State, III. International NGO's Conference, Çanakkale/TR, Proceedings, (pp. 639 – 643).
- Cerrahoğlu, Necati, (2016): The UEFA Concept of Fighting Against Racism Results of Training Activities and A Comparison to Turkey. Int. Journal of Educational Researchers , 7(1), 33-45.
- Çalışkan, K. Büyükakgöl, Ü.C., Yüce, A. & Katırcı, H. (2018). Anatomy of Hatred in Football: Language of Hatred in Turkish Sports Press. GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences, 21-1 :(1) 1.
- Dembowski, Gerd (2010): Ballfreiheit, Szenen aus Fußball und Migration im deutschen Amateurfußball, in: Der Ball ist bunt, Fußball, Migration und die Vielfalt der Identitäten in Deutschland, Frankfurt am Mein; Brandes & Apsel Verlag, (pp 79 -90).
- Polat, Oğuz (2016): Şiddet, Marmara Hukuk Fakültesi Dergisi, HAD, C.22,
- GÜRLER, Cemalettin (2010) Nefret Suçları ve İş Hayatı, Ankara Barosu Dergisi • Yıl:68 • Sayı: 2010/1 s.259-274.

İNTERNET SİTELERİ

- <https://FAREnet.org/about-FARE/german/>
- <http://online.anyflip.com/flvu/nazh/mobile/index.html>
- <https://www.oefbl.at/oefbl/csr/projekte-archiv/ein-ball-fuer-jedes-kind/>
- https://ru.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefa/UEFAMedia/258797_DOWNLOAD.pdf
- https://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCndnis_Aktiver_Fu%C3%9Fballfans
- https://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCndnis_Aktiver_Fu%C3%9Fballfans
- <https://www.uefa.com/insideuefa/socialresponsibility/news/newsid=39661.html?redirectFromOrg=true>
- <https://www.fanseurope.org/en/news/news-3/1260-save-the-date-fse-summer-network-meeting-in-izmir-en.html>
- https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Respect/02/24/41/72/2244172_DOWNLOAD.pdf
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007D-C0391&from=EN>